

Ewelina Śmigielska

Wizualizacja w procesie nauczania – uczenia się języka obcego

Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa w Chełmie

Abstrakt

Jedną z kluczowych kompetencji, która jest niezbędna każdemu i równie ważna dla wszystkich oraz pozwala na funkcjonowanie we współczesnym świecie, jest znajomość języków obcych. Dlatego też ważnym celem edukacji na każdym etapie nauki jest nabywanie tej kompetencji bądź zdobycie podstawy do dalszego kształcenia w zakresie opanowywania języka obcego. Nauczanie języka jest niezwykle trudnym zadaniem dla nauczycieli. Jego efektywność zależy od wielu czynników. Właściwe podejście do uczniów, znajomość ich psychiki i możliwości, odpowiednie pomoce oraz motywujące metody i techniki kształcenia przynoszą efekty.

W niniejszym artykule przedstawione zostanie zjawisko wizualizacji, które bardzo często obecne jest w procesie nauczania-uczenia się języka obcego. W otaczającym świecie dominują dwie kategorie, dzięki którym poznajemy nowe zjawiska i rzeczy. Są to obrazy i słowa. Ich wzajemne występowanie i przenikanie się w procesie zdobywania wiedzy korzystnie wpływa na efekty tego procesu. Należy podkreślić, że zarówno słowo ułatwia zapamiętanie obrazu, jak i obraz skojarzony z tekstem jest efektywnym sposobem zapamiętania przekazu werbalnego. Zasadne jest więc przedstawienie na początku niniejszego artykułu roli obrazu i postrzegania wzrokowego. Następnie, biorąc pod uwagę fakt, że wybór metody w nauczaniu-uczeniu się jest niezwykle istotny i w dużej mierze wpływa na efektywność tego procesu, podjęta zostanie próba szczegółowego zdefiniowania metody wizualizacji.

Elementy wizualizacji, która jest techniką lepszego zapamiętywania, budowania systemu skojarzeń oraz wprowadzania w dobry nastrój, wspomagają metodę uczenia się, bazującą na kanale wzrokowym. Obraz wykorzystywany w procesie nauczania uczenia się przyciąga uwagę, dostarcza wielu informacji, wspomaga rozumienie i rozpoznawanie, a także ułatwia zapamiętywanie, przetwarzanie i organizowanie nowych informacji oraz motywuje do aktywnego uczestniczenia w zajęciach. Dlatego też istotną rolę na lekcjach języka obcego odgrywają środki wizualne, które wspomagają wykorzystywane techniki i metody kształcenia.

W końcowej części niniejszego artykułu autorka omawia miejsce pomocy wizualnych wśród innych środków dydaktycznych oraz ich znaczenie w procesie nauczania-uczenia się języków obcych. Działania te podparte zostaną przykładami wykorzystania metody wizualizacji.

Słowa kluczowe: *obraz, wizualizacja, pomoce wizualne, słownik obrazkowy, gra, pomoce multimedialne*

Abstract

One of key competences, essential for everyone and equally important, allowing people to function in the contemporary world, is the knowledge of foreign languages. Therefore, a significant aim of education at every stage of learning is to acquire and develop linguistic competence resulting in the further mastery of a foreign language.

Teaching a foreign language is a very difficult task for teachers. Its effectiveness depends on many factors. The best results can be achieved by adopting an appropriate attitude towards pupils, the knowledge about their psyche and abilities, adequate teaching aids, motivating methods and techniques.

In this article we will try to study visualization, which is very often presented in the process of teaching-learning foreign languages.

In the world, there exist two major categories, thanks to which we get to know new phenomena and notions such as images and words. Their mutual appearance and interaction during learning favourably affect the process discussed in the article. Also, worth mentioning is the fact that the very word facilitates image as well as the image associated with the text creates a more effective way of memorization of the verbal transmission. Therefore, it is very important to show in the present article the role of image and visual sensing.

Moreover, considering the fact that the choice of a method in the process of teaching and learning is significant and it largely influences the effectiveness of this process, we will try to define in detail the method of visualization.

Visualization, which is a technique of better memorization, builds a system of associations and is also a technique of creating a good mood which supports the style of learning based on the visual memory. The image, which is used in the process of teaching and learning strengthens attention, provides many pieces of information, supports understanding and remembering. Besides, the very act of processing and organizing new information motivates learners to active participation in classes.

Therefore, the visual methods are very important during foreign language lessons. They support a lot of techniques and methods. In the final part of the given article we will try to show the place of the visual aids amongst other teaching techniques. Furthermore, we will define the importance of visual aids and introduce a lot of examples of using the method of visualization.

Keywords: *picture, visualization, educational visual aids, picture dictionary, game, multimedia aids*

Obraz i jego znaczenie w otaczającym nas świecie

Świat, który nas otacza, zdaniem Marii Jagodzińskiej (1991), można scharakteryzować za pomocą dwóch kategorii, tj. słów i obrazów:

W postaci obrazów odbieramy wszystko to, co działa bezpośrednio na narządy zmysłów – barwy, zapachy i dźwięki, przed-

mioty z otoczenia, ludzie i ich działania, zjawiska przyrody, zdarzenia, których jesteśmy świadkami. Słowa natomiast są symbolami bezpośrednich podmiotów i zastępują je w percepcji, dzięki czemu możemy uzyskiwać informacje o rzeczach i zdarzeniach dawnych lub przewidywanych, odległych, doznawanych przez innych ludzi, a także o treściach ogólnych i abstrakcyjnych. (Jagodzińska, 1991, s. 7)

Obrazy mogą również rozszerzać granice naszego świata zewnętrznego poprzez np. ilustracje, fotografie, filmy, dzieła sztuki, które dostarczają nam informacji o tym, co jest dla nas niedostępne w bezpośredni sposób (tj. o rzeczach, miejscach, zdarzeniach itp.). Warto dodać, że nie tylko świat zewnętrzny, ale i nasz świat wewnętrzny jest reprezentowany zarówno werbalnie, jak i obrazowo (np. poprzez myśli, wspomnienia, marzenia). Reprezentacje te mogą być ze sobą zgodne bądź nie, mogą się uzupełniać i sprawiać, że odbiór będzie bogatszy, pełniejszy (Jagodzińska, 1991).

Według innego podejścia słowa i obrazy są to znaki, którymi ludzie posługują się oraz za pomocą których przekazują sobie różne informacje. Znak jest traktowany jako bodziec odbierany zmysłami, który dostarcza informacji na temat oznaczanego przedmiotu (Jagodzińska, 1991).

W związku z powyższym należy podkreślić, że obrazy stanowią główny sposób reprezentacji otaczającego nas świata. Są one istotnym składnikiem ludzkiego doświadczenia i pełnią bardzo ważną rolę w procesach poznawczych, a także w procesie komunikowania się ludzi oraz przekazywania informacji i treści kulturowych. Świadczy o tym fakt ich występowania w każdej rozwiniętej cywilizacji, niezależnie od czasu i miejsca jej powstania.

Obecnie przekaz informacji jest oparty w bardzo dużym stopniu na obrazie, gdyż efektywność kodu obrazowego jest wyższa niż kodu słownego. Innymi słowy, percepcja wzrokowa odgrywa wiodącą rolę w spostrzeganiu. Badania Berna Steinbrinka (Szpilka, 2006) wykazały, że zapamiętujemy 10% z tego, co przeczytaliśmy, 20% z tego, co usłyszeliśmy, 30% z tego, co zobaczyliśmy, 40% z tego, co usłyszeliśmy i zobaczyliśmy jednocześnie oraz 80% z tego, czego doświadczyliśmy osobiście. Należy podkreślić, że zarówno słowo ułatwia zapamiętanie obrazu, jak i obraz skojarzony z tekstem jest efektywnym sposobem zapamiętania przekazu werbalnego. Jest to prawidłowość powszechnie znana w psychologii uczenia się (Jagodzińska, 1991). Jednak wyższość mnemiczna obrazów nad słowami sprawia, że mają one bardzo duże znaczenie w edukacji zarówno dzieci, jak i dorosłych.

System wzrokowy charakteryzuje się możliwością szybkiego rejestrowania i przetwarzania wielu bodźców. Percepcja wzrokowa jest ponadto w wy-

sokim stopniu zorganizowana, gdyż napływające bodźce są selekcjonowane, a uwaga skupia się jedynie na istotnych w danej sytuacji aspektach.

Obraz przekazuje informacje o występowaniu, o relacjach przestrzennych, o cechach przedmiotów (kolorze, wyglądzie, kształcie itp.), o stosunkach wielkości i ilości. Obraz trójwymiarowy ukazuje głębię oraz ruch w przestrzeni (np. film, animacja komputerowa). O przewadze obrazu nad słowem świadczy również jego pojemność. Może on pomieścić dużą ilość informacji przy zachowaniu zwięzłości, zwartości i przejrzystości. Potwierdzeniem powyższego może być stwierdzenie, że jeden obraz mówi więcej niż tysiąc słów (Jagodzińska, 1991).

Coraz częściej obraz zastępuje tekst pisany, co powoduje pewnego rodzaju uproszczenie, ułatwienie zrozumienia danego przekazu. Jest to spowodowane rozwojem techniki, wkroczeniem do życia codziennego i rozprze-strzenieniem się w nim mediów audiowizualnych. Łatwość odbioru daje także możliwość dotarcia do osób, które przejawiają trudności w rozumieniu tekstu pisanego. Dlatego też techniki audiowizualne są szeroko wykorzystywane w wielu dziedzinach, między innymi w edukacji (Szpilska, 2006).

Obraz pomaga w szybszym i skuteczniejszym zapamiętywaniu różnych informacji. Spełnia on szereg funkcji psychologicznych i dydaktycznych:

- zwraca uwagę uczniów na dane zjawisko, wzbudza nie tylko ich zainteresowanie, ale i angażuje ich emocje;
- motywuje do aktywnego uczestniczenia w zajęciach;
- przekazuje informacje (samodzielnie lub w połączeniu z tekstem);
- ułatwia zapamiętywanie, przetwarzanie i organizowanie nowych informacji, dzięki skojarzeniom wizualnym;
- wspomaga rozpoznawanie, rozumienie i rozwiązywanie problemów (Szpilska, 2006).

Oprócz tych cech Jan Młodkowski (1998) wymienia szereg innych zalet obrazów wizualnych. Autor wskazuje na szybkość ich spostrzegania przez człowieka (dzięki symultanicznemu charakterowi tego procesu), dużą pojemność informacyjną, wysoką precyzję zawartych informacji, naturalność w odbiorze, znikomą zależność od wpływów kulturowych, a także możliwość modyfikacji, która dokonuje się dzięki aktywności użytkownika.

Mimo przedstawionych wyżej zalet obrazu, Małgorzata Szpilska (2006) zauważa, że nie należy traktować obrazu jako łatwego medium, gdyż sposób jego percepcji nie jest naturalny i oczywisty, lecz wymaga wiedzy, uprzednich doświadczeń, systemu wartości, rozumienia aktualnej sytuacji i kontekstu kulturowego. Innymi słowy, przekaz obrazowy wymaga wysiłku intelektualnego, gdyż obraz może się przyczynić do lepszego zrozumienia treści tylko wtedy, gdy zostanie właściwie odczytany.

Wymienione cechy obrazu świadczą o ważności i skuteczności pomocy wizualnych jako środków dydaktycznych stosowanych w procesie nauczania-uczenia się języków obcych. Jednak należy pamiętać o ich właściwym doborze, tj. o dostosowaniu ich do wieku, możliwości i cech uczniów.

Definicja metody wizualizacji

Raport krajowy na temat stanu „wizualizacji uczenia się” w Polsce pozwala wskazać kilka dziedzin, w których metoda wizualizacji jest wykorzystywana najczęściej. Są to między innymi:

- edukacja (na przykład nauka języków obcych, kursy szybkiego czytania, kursy szybkiego zapamiętywania, nauczanie osób z problemami rozwojowymi, takimi jak upośledzenie umysłowe, autyzm, dysleksja),
- medycyna (na przykład jako metoda relaksacyjna, terapia naturalna, metoda rozwoju pamięci),
- reklama,
- technologia informacyjna,
- sztuka (Szpilska, 2006).

Aby lepiej zrozumieć omawiany problem, przedstawimy definicję wizualizacji za Małgorzatą Taraszkiewicz (2000): „Wizualizacja to metoda wykorzystująca naturalne umiejętności kreowania w myślach obrazów rozmaitych stanów rzeczy. To trening wyobraźni i praca na wyobrażeniach stanów przeszłych, aktualnych i przyszłych – dla ich lepszego pamięciowego opracowania lub dokonywania nowych interpretacji i rekonstrukcji doświadczenia” (s. 135). Autorka wyjaśnia, że wizualizacja to przede wszystkim technika lepszego zapamiętywania, budowania systemu skojarzeń, ale także technika wprowadzania w dobry, przyjemny nastrój oraz technika widzenia zmian i potrzeb, czyli konsekwencji wynikających z realizacji pewnego stanu rzeczy.

Wizualizację można traktować jako „styl uczenia się, który bazuje na wzrokowym kanale odbierania informacji oraz wizualnym systemie reprezentacyjnym, jeśli chodzi o przetwarzanie i wydobywanie treści” (Szpilska, 2006, s. 6).

Wśród zalet stosowania tej metody można wymienić m. in. ekonomię czasu (proces uczenia się przebiega szybciej i skuteczniej), pomoc w rozumieniu treści poprzez skojarzenia, trwałość zapamiętanych informacji i łatwość ich odtwarzania, większa jasność przekazu, zainteresowanie odbiorców, łatwość skupienia ich uwagi, zachęta do słuchania, rozwijanie zainteresowań i aspiracji, wzrost integracji i spójności zdobytej wiedzy.

Jednak metoda ta, zdaniem badaczy, nie jest pozbawiona wad. Nadmiar środków może rozpraszać odbiorców, a posługiwanie się wyłącznie pomo-

camy wizualnymi może spowodować brak namysłu intelektualnego (należy więc uzupełniać pomoce wizualne sposobami werbalnymi). Warto również pamiętać, że pomoc wizualna nie zastąpi nauczyciela oraz że w kształceniu językowym ważna jest też interakcja z innymi ludźmi. Ponadto nie zawsze stosowanie tej metody jest uzasadnione, gdyż dobór środków dydaktycznych zależy od rodzaju przekazywanych treści (Szpilska, 2006).

Obecnie trudno wyobrazić sobie lekcję z dowolnego przedmiotu bez wspomaganie przekazu słownego obrazem. A wykorzystanie obrazu należy do metody wizualizacji. Metoda ta jest często stosowana właśnie w nauce języków obcych, można nawet powiedzieć, że współcześnie lekcja języka nie istnieje bez wspomaganie wizualnego. Obraz wykorzystywany jest w nauczaniu uczeniu się praktycznie wszystkich aspektów, sprawności i kompetencji językowych oraz kultury kraju języka docelowego.

Pomoce wizualne wśród środków dydaktycznych

Środki dydaktyczne pełnią w procesie nauczania-uczenia się wiele funkcji, które zależą od stosowanych metod i form nauczania oraz od doboru technik stosowania środków. Marian Lelonek (1990) wyróżnia następujące funkcje środków dydaktycznych:

- motywacyjna (wywołanie zaciekawienia, zainteresowania, wzbudzenie chęci i gotowości do uczenia się i różnych działań),
- poznawcza (ułatwienie poznawania rzeczywistości),
- kształcąca (rozwijanie zdolności poznawczych, rozwiązywanie problemów na podstawie posiadanej wiedzy i umiejętności),
- wychowawcza (kształtowanie odpowiednich postaw, opinii, poglądów, umiejętności pracy w zespole),
- kontrolna (weryfikowanie zdobytej wiedzy i umiejętności, ocena ich opanowania).

Mając na uwadze kryterium emitowanych bodźców, które oddziałują na receptory, czyli bodźce wzrokowe, słuchowe i wzrokowo-słuchowe, wśród środków dydaktycznych można wyróżnić: środki wizualne (okazy, modele, przedmioty, obrazki itp.), środki audytywne (audycje radiowe, nagrania itp.), środki audiowizualne (filmy, audycje telewizyjne itp.) oraz dalsze środki dydaktyczne (podręczniki, zeszyty ćwiczeń, słowniki itp.) (Lelonek, 1990).

Z uwagi na to, że informacje, które są percypowane przez człowieka w czasie uczenia się, mają swe źródło w zmyśle wzroku, w artykule skoncentrujemy się przede wszystkim na środkach wizualnych. Należą do nich różnego rodzaju okazy przyrodnicze, preparaty i kolekcje, modele statyczne

i dynamiczne, przyrządy do demonstracji, do mierzenia i liczenia, przyrządy do obserwacji i eksperymentowania, przyrządy poliwalentne, zestawy logiczne, takie jak klocki, patyczki, karty, a także obrazy, obrazy symboliczne, projektogramy, flanelogramy, obrazy filmowe nieme, przezrocza (Lelonek, 1990). Obecnie do pomocy wizualnych możemy zaliczyć także filmy, slajdy, grafikę komputerową, modele fizyczne, obrazy, plakaty, mapy, tablice, schematy, ilustracje itp. (Taraszkiewicz, 2000).

Raport wizualizacji nauczania-uczenia się przedstawia uporządkowaną klasyfikację pomocy wizualnych (bądź mediów wizualnych). W szerokim znaczeniu są to wszelkie nośniki informacji odbierane za pomocą wzroku. W węższym rozumieniu pojęcie to ogranicza się do pojedynczych obrazów statycznych (nieruchomych) lub serii obrazów statycznych, którym nie towarzyszy przekaz dźwiękowy, oraz do tablic i urządzeń technicznych, służących do przekazywania obrazu (na przykład rzutnika, projektora, tablicy interaktywnej). Do pomocy wizualnych zalicza się więc obrazki w podręcznikach, magazynach, na osobnych arkuszach, widokówki, fotografie, obrazki, mapy, plakaty, plansze itp., a nawet rysunki wykonane kredą na tablicy. Obrazy ruchome, którym towarzyszy dźwięk (np. filmy) tworzą odrębną grupę, określaną jako media audiowizualne.

Cechy pomocy wizualnych stosowanych w nauce języka obcego

Ilustrowanie treści werbalnych odpowiednim obrazem, jak twierdzi Jerzy Brzeziński (1987), odgrywa dużą rolę w nauczaniu i uczeniu się języka obcego. Ilustracja spełnia funkcję pośrednika pomiędzy pojęciem, jakie istnieje w umyśle ucznia, a nowym pojęciem, które przyswaja on w języku obcym. Towarzyszy temu często tłumaczenie (zewnętrzne lub wewnętrzne) na język ojczysty, które pozwala upewnić się, czy dane pojęcie zostało zrozumiane prawidłowo. Taraszkiewicz (2000) podkreśla, że obraz jest trzy razy bardziej skuteczny niż samo słowo, a połączenie słowa z obrazem daje sześciokrotnie lepsze efekty niż wykorzystanie samego słowa. Autor wspomina również o tym, że aż 75% wiedzy nabywamy drogą wzrokową. Współdziałanie obrazu z warstwą werbalną jest więc najkorzystniejszą sytuacją dla uczącego się, gdyż „wsparcie treści słownych ilustrującymi je obrazami wpływa na ogół podwyższająco na uzyskiwane efekty” (Brzeziński, 1987).

Materiały wizualne znacznie ułatwiają organizowanie procesu nauczania uczenia się języka obcego. Mają one wiele zalet, między innymi:

- dobrze dobrane pomoce wizualne, użyte w sposób kreatywny, pobudzają uczniów do natychmiastowej reakcji i osobistego zaangażowania;

- materiały wizualne są zawsze urozmaicone: zmienia się ich wielkość (duże – pomocne w pracy z całą klasą, małe – rozdawane uczniom), forma, a nawet koloryt (biało-czarne fotografie, kolorowe rysunki, obrazy), dzięki czemu pobudzają także ciekawość uczniów;
- pomoce wizualne pozwalają na dużą dowolność wykorzystania, zarówno do jednego zestawu tematycznego, jak i przy łączeniu kilku tematów; mogą być też używane na wiele różnych sposobów: od powtarzania poszczególnych wyrazów – po dyskusję, czy też przy konstruowaniu wypowiedzi pisemnej; nauczyciel może oprzeć na nich całą lekcję lub wykorzystać je tylko w pojedynczych ćwiczeniach (Szplit, 2010).

Aby pomoce wizualne spełniały swoją rolę w sposób właściwy, powinny charakteryzować się pewnymi cechami. Przede wszystkim, tak jak i inne pomoce naukowe i środki techniczne, muszą ułatwiać uczniom naukę, zwiększać atrakcyjność zajęć w sposób bezpieczny, łatwy i praktyczny, by nie utrudniać pracy nauczycielowi i uczniom (Pamuła, 2003). Pomoce te powinny w sposób jednoznaczny ilustrować rzeczywistość oraz powinny być adherentne, by umożliwiać kojarzenie danej nazwy z wyraźnie ilustrowanym pojęciem. Muszą być one adekwatne do tematu, możliwie najlepiej ilustrować dane zjawisko, a także mieć dobrą jakość techniczną.

Przykłady wykorzystania pomocy wizualnych na lekcjach języka obcego

Jak już zostało wspomniane, w obecnych czasach nauczyciel dysponuje szerokim asortymentem pomocy wizualnych. Są to wszelkiego rodzaju obrazki, naklejki, karty pracy, karty obrazkowe, plakaty, ilustracje, historyjki obrazkowe, prezentacje multimedialne itp. Postaramy się poniżej pokazać sposób wykorzystania tych pomocy na lekcjach języka obcego.

Środki wizualne stosowane są przede wszystkim w trakcie wprowadzania, zapamiętywania i utrwalania nowego słownictwa. Wykorzystując na przykład planszę, mapę, obrazek, plakat, widokówkę czy fotografię, nauczyciel ilustruje nową leksykę. Jest to szczególnie pomocne w sytuacji, gdy desygnatu, do którego odnosi się dany wyraz nie ma w klasie lub trudno go przynieść, by pokazać uczniom. Za pomocą ilustracji przedstawiających czynności łatwo wprowadza się także czasowniki. Ponadto obrazek, naklejka czy własny rysunek, umieszczony obok nowego wyrazu, znacznie ułatwia zapamiętanie go. Gdy wprowadzane są pojęcia z jednego kręgu tematycznego, warto jest grupować je wokół jednego rysunku (Pamuła, 2003).

Obraz służy także jako bodziec w nauczaniu mówienia. Małgorzata Pamuła (2003) proponuje kilka technik wykorzystywanych w tej sytuacji. Po pierwsze jest to odgadywanie treści obrazka, co dostarcza uczniom informacji bez odwoływania się do tłumaczenia. Należy pamiętać o pozostawieniu luki informacyjnej, aby zadanie nie było zbyt oczywiste, a zarazem nudne i niekomunikacyjne. Można zaprezentować na przykład obrazek tylko jednej grupie, by pozostali, za pomocą formułowania domysłów i przypuszczeń, mogli odgadnąć, co on przedstawia. Inną techniką jest zgadywanka obrazkowa, która polega na przedstawieniu uczniom kilku obrazków, widokówek, ilustracji. Uczeń wybiera jeden z nich (nie informując pozostałych, który wybrał) i opowiada jego treść. Zadaniem innych jest zidentyfikowanie wybranego obrazka.

Wyszukiwanie różnic to kolejne ćwiczenie, które wykorzystuje dwa obrazki różniące się kilkoma szczegółami. Pamuła (2003) proponuje dwie formy pracy tą techniką. Uczniowie mogą pracować indywidualnie (tj. sami odnajdują różnice i prezentują je w formie monologu) lub w parach (każdy z uczniów ma jeden obrazek i w trakcie dialogu wspólnie z kolegą wskazuje różnice).

Innym ciekawym i zarazem prostym ćwiczeniem jest przerobienie obrazka na komiks. Uczniowie na przyklepnych karteczkach tworzą chmurki komiksowe z tekstem, które przyporządkowują do odpowiednich postaci na ilustracjach. Istnieje przy tym możliwość tworzenia wielu wariantów dla danej sytuacji obrazkowej. Można tu wykorzystać fotografie rodzinne, obrazki z gazet czy zatrzymany kadr filmu.

Kolejną techniką, która umożliwi wywołanie dłuższej wypowiedzi, jest historyjka obrazkowa. Uczeń, w oparciu o serię obrazków, układa logiczny ciąg zdarzeń. Można też przekształcić to ćwiczenie, tj. zaprezentować uczniowi opowiadanie, do którego będzie musiał ułożyć obrazki w odpowiedniej kolejności (przy czym celem tego ćwiczenia jest kształcenie rozumienia ze słuchu).

Z kolei wnioskowanie z obrazka i pytania do niego to ćwiczenie polegające na opowiedzeniu przedstawionej sytuacji, na wnioskowaniu, przypuszczeniach oraz zadawaniu pytań związanych z ilustracją.

Na uwagę zasługuje niewątpliwie wykorzystywanie pomocy wizualnych w konstruowaniu słowników, które stosowane są na początkowym etapie nauczania. Słowniki służą zarówno do pracy w szkole, jako uzupełnienie i pogłębienie treści wprowadzanych na lekcji, jak i do samodzielnego korzystania w celu powtórzenia, utrwalenia bądź rozszerzenia leksyki.

Utrwalanie zdobytych wiadomości może przybierać również charakter zabawowy. W trakcie gier uczniowie uczą się łatwiej i chętniej. Można grać zarówno na lekcjach, jak i w domu. Bardzo często w trakcie różnych gier i zabaw wykorzystywane są pomoce wizualne. Stosuje się je na przykład w grze Bin-

go, która może mieć różne formy i może być modyfikowana w zależności od potrzeb i pomysłów nauczyciela. Inną popularną grą obrazkową jest Memory. Polega ona na odkrywaniu dwóch spośród wielu ułożonych na stoliku obrazków i odnajdywaniu identycznych par. W innej wersji może to być szukanie par: obrazek i napis w języku obcym, obrazek i jego przeciwieństwo (np. duży-mały) lub odnajdywanie par znaczeniowych (np. mama-tata, babcia-dziadek) itp.

Na elementach wizualnych oparte są również liczne pomoce multimedialne. Są to ćwiczenia do tablic interaktywnych, językowe gry komputerowe, słowniki multimedialne.

Podsumowując, należy stwierdzić, że dobrze dobrane i użyte w kreatywny sposób pomoce wizualne, pobudzają uczniów do natychmiastowej reakcji. Materiały te przez swoją różnorodność, estetykę, atrakcyjność wzbudzają ciekawość i motywują do działania. Pomoce wizualne pozwalają na dużą dowolność wykorzystania w różnych sytuacjach na lekcji i w domu, w pracy z całą grupą, w parach, czy indywidualnie. Pomoce te wspomagają wprowadzanie słownictwa, jego utrwalanie, rozwijanie wypowiedzi. Ilustrują także zjawiska gramatyczne, abstrakcyjne. Są one wykorzystywane jednocześnie jako element zabawowy, który zachęca do uczenia się języków obcych.

Literatura

- Brzeziński, J. (1987). *Nauczanie języków obcych dzieci*. Warszawa: Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne.
- Jagodzińska, M. (1991). *Obraz w procesach poznania i uczenia się*. Warszawa: Wydawnictwo Szkolne i Pedagogiczne.
- Lelonek, M. (1990). *Środki dydaktyczne*. W: M. Lelonek, T. Wróbel (red.), *Praca nauczyciela i ucznia w klasach 1-3* (s. 119). Warszawa: WSiP.
- Młodkowski, J. (1998). *Aktywność wizualna człowieka*. Warszawa, Łódź: Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Pamuła, M. (2003). *Metodyka nauczania języków obcych w kształceniu zintegrowanym*. Warszawa: Fraszka Edukacyjna.
- Szpilska, M. (2006). *Raport krajowy na temat stanu 'wizualizacji uczenia się' w Polsce*. Radom.
- Szplit, A. (2010). *Wykorzystanie pomocy dydaktycznych do pobudzania zmysłu wzroku w procesie naucz języka obcego dzieci*. W: J. Karbowniczek, D. Ficek (red.), *Nauczanie języków obcych dzieci w wieku przedszkolnym i wczesnoszkolnym*. Częstochowa: Wydawnictwo Wyższej Szkoły Lingwistycznej.
- Taraszkiewicz, M. (2000). *Jak uczyć lepiej? Czyli refleksyjny praktyk w działaniu*. Warszawa: CODN.